

УДК 94(477) “1914/1915”

Л 18

Ірина ЛОЗИНСЬКА

ОРГАНІЗАЦІЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ У ГАЛИЧИНІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті висвітлюється система судоустрою та судочинства у Галичині в час діяльності російського воєнного генерал-губернаторства. Досліджено основні принципи підходу до організації судової системи, реорганізації судових установ. Охарактеризовано основні напрями діяльності російської адміністрації щодо перетворень у державно-правовій системі.

Ключові слова: *Перша світова війна, воєнне генерал-губернаторство, суд, Галичина, Росія, Австро-Угорщина, окупація.*

Постановка проблеми. Перша світова війна відіграла вагомую роль у формуванні нової політичної карти світу, привела до появи нових держав, сприяла новому філософському осмисленню базових цінностей і пріоритетів, зміні суспільних і морально-етичних ідеалів. Невід’ємною складовою дослідження проблем Першої світової війни є аналіз політики російської воєнної адміністрації у Східній Галичині в 1914 – 1915 рр. Суспільно-політична значимість дослідження цієї теми зумовлена необхідністю враховувати історичний досвід взаємин України з іншими державами, зокрема з Росією. Особливо важливо це на сучасному етапі, коли міждержавні взаємини повинні будуватися на основі принципу рівноправності та партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема “Східна Галичина в роки Першої світової війни” неодноразово була об’єктом наукових досліджень, але належить до тих, що досі комплексно не вивчалися. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлені у численних академічних наукових виданнях, а також у багатьох спеціальних

статтях. Сучасна українська історіографія, на відміну від попередніх років, має значні здобутки у розробці різних політичних проблем періоду Першої світової війни. Це праці Л. Дещинського [4], І. Патера [11], О. Ресента [13], О. Сердюка [15] та ін. У захищених кандидатських дисертаціях О. Береста [3], І. Кучери [7], О. Мазура [8] здебільшого акцентовано увагу на впровадженні православ'я, вивезенні місцевого населення тощо. Незважаючи на появу останнім часом низку наукових розвідок [14], [1], [2], присвячених подіям, що відбувалися на західноукраїнських землях у роки Першої світової війни, та спроби концептуальних узагальнень [5], [6], тема все ще не вичерпана. Спеціальних досліджень із проблем судоустрою Галичини у роки Першої світової війни немає.

Мета статті – розкрити основні напрями діяльності російської адміністрації щодо перетворень у державно-правовій системі. Дослідити основні принципи підходу до організації судової системи, реорганізації судових установ.

Активна заміна місцевої адміністрації на території Галичини проводилася практично на всіх рівнях. Виняток становили судові органи. Організація цивільного управління Галичини у 1914 р. вимагала, крім створення там російської виконавчої влади, організації судових установ. На території Галичини до вступу на її територію росіян функціонувала австрійська судова система. Восени 1914 р. на зайнятій російськими військами території продовжували діяти австрійські суди.

Австрійська судова система¹, починаючи з перетворень, здійснених імператором Йосифом II ще наприкінці XVIII ст., будувалися на послідовному збереженні принципу відділення суду від адміністрації. Вищому суду належали деякі функції

¹ Судова система в Галичині діяла на основі Закону 7 серпня 1850 р., загальних положень “Основного закону про судову владу” 21 грудня 1867 р. і закону 27 листопада 1896 р. Згідно з основним законом, правосуддя здійснювалося від імені верховної влади, від якої залежало пожиттєве призначення суддів. Суддя виконував свої зобов’язання самостійно та незалежно, знімався або переводився проти бажання тільки у передбачуваних законом випадках у силу судового рішення. Кримінальні і політичні злочини розглядалися присяжними засідателями. В усіх інстанціях суд відділявся від адміністративного управління.

судово-адміністративного характеру. У цивільних справах вищий суд був уповноважений розглядати в касаційному порядку деякі рішення апеляційних судів і скарги на рішення апеляційного суду. У кримінальних справах до відання вищого суду відносилися розгляд у касаційному порядку вироків судів першої інституції, винесених за участю чи без участі присяжних засідателів. До того ж вищий суд мав право не тільки утверджувати чи відмінити вирок з передачею його до нового розгляду в інший суд першої інстанції, але й виносити виправдувальний чи звинувачувальний вирок самостійно. Вищий суд розглядав також касаційні скарги на вироки судів другої інстанції. Вищий суд як дисциплінарний суд був єдиною інстанцією для розгляду справ, які стосувалися голів департаментів вищого суду та інших чиновників судового відомства. На чолі судової системи перебував вищий і касаційний суд, що був вищою інстанцією як для цивільних, так і для карних справ, а також віднесених до його компетенції дисциплінарних справ.

Наступну ланку судочинства утворювали суди другої інстанції, за кількістю яких уся держава поділялася на 9 судових округів, що, як правило, співпадали з межами окремих областей. Тільки в Галичині були два суди другої інстанції: один у Львові – для Східної Галичини і Буковини, другий у Кракові – для західної Галичини. До сфери цивільної юрисдикції до відання судів другої інстанції належав розгляд в апеляційному порядку справ зі скарг рішень крайових, комерційних і морських суден, винесених ними як судів першої інстанції. У кримінальних справах суди другої інстанції були апеляційною інстанцією для справ крайових судів (за участю чи без участі присяжних засідателів) з питань визначення розміру покарання і відшкодування за шкоду і збитки. Також вони виконували функцію дисциплінарних судів для службовців крайових і окружних судів. Суди другої інстанції наділялися адміністративними функціями з організації діяльності крайових і окружних судів, прокурорського нагляду, нотаріату і адвокатури.

Крайові суди займалися цивільними справами, ціна позову яких не перевищувала 1 000 крон (близько 400 руб.), а також були апеляційною інстанцією, розглядаючи скарги на рішення окружних судів. У кримінальних справах краєві суди мали брати

участь у попередньому слідстві, розглядати справи про кримінальні злочини з участю чи без участі присяжних засідателів.

Нижню ланку судової системи Австрії становили окружні суди, які утворювалися з одного чи декількох суддів за призначенням міністерства юстиції, при цьому кожен із суддів діяв одноразово. У сферу підсудності одноособових суддів входили цивільні і кримінальні справи, що не належали до відання вищих інстанцій. Наприклад, справа про утвердження в правах спадщини, за винятком випадків, коли предмет спадщини складали деякі види земельного майна, справа про введення опіки. У кримінальних справах, як правило, одноособовий суддя виконував слідчі функції під спостереженням крайового суду.

Із вступом російських військ на територію Австро-Угорщини австрійські судові чиновники здебільшого залишилися на своїх місцях. 4 листопада 1914 р. голова львівського крайового суду опублікував спеціальний циркуляр для австрійських судових чинів. Відповідно до циркуляру, їм пропонувалося з повним службовим штатом залишатися на своїх місцях і навіть після того, коли російські війська займуть територію, продовжувати виконувати свої обов'язки. Тут же зазначалося, що обов'язки слід виконувати згідно з австрійськими законами від імені його величності імператора [IV, арк. 18]. Однак було заявлено також і про те, що якщо буде заборона про згадування імені австрійського імператора, то з цим слід погодитися, але якщо будуть вимагати діяти від імені чужої воєнної влади, то у цьому випадку слід припинити судову діяльність [IV, арк. 19].

Таке розв'язання питання на початку цілком влаштувало російську цивільну адміністрацію. Після вступу російських військ на галицьку територію було не тільки визнано за можливе існування австрійських судів, але австрійським судовим чиновникам просто запропонували не припиняти своєї діяльності. У вересні 1914 р. військовий генерал-губернатор Г. Бобринський прийняв делегацію президії Львівської судової палати. Він запропонував представникам Львівського суду продовжувати свою роботу і пообіцяв навіть розв'язати питання щодо виплати зарплати судовим чиновникам [II, арк. 38 зв.].

Збереження австрійського законодавства, чинів судового відомства і виплати їм заробітної плати з російської казни – ось

основні принципи підходу до організації судової системи, проголошені генерал-губернатором Бобринським у 1914 р. Ці принципи лягли в основу діяльності судової системи Східної Галичини у 1914 р. У жовтні 1914 р. проблема збереження австрійських судових установ прикувала до себе увагу Ставки, МЗС і Міністерства юстиції. Стабілізація воєнної обстановки і курс на найшвидше приєднання Галичини до складу Російської імперії заставляли звернути увагу на сам факт функціонування на “російській” території австрійських чиновників, які вважали себе виконавцями австрійських законів і волі австрійського імператора.

Міністр закордонних справ С. Сазонов 25 жовтня 1914 р. звернувся до міністра юстиції І. Щегловітова з листом про створення суду в Галичині. С. Сазонов висунув низку пропозицій щодо організації судової системи Галичини. Його пропозиції базувалися на тому, що Галичина це споконвічна “руська земля”. Саме тому він вважав важливим відразу “дарувати” місцевому населенню разом з російською адміністрацією і справедливий російський суд [II, арк. 3]. Однак міністр застерігав, що нововведення слід проводити поступово, щоб не відбулося корінного ламання судових установ, до яких звикли галичани [II, арк. 3].

Міністр пропонував зберегти вищу судову інституцію в Галичині – Вищий суд, але при цьому вважав необхідним розпочати поступову заміну австрійських судових чиновників людьми, які б добре знали місцеве законодавство і були віддані російській державній ідеї. Можливою кандидатурою на пост голови Вищого суду міністр закордонних справ вважав лідера русофільського руху у Східній Галичині В. Дудикевича. Пропозиція С. Сазонова щодо призначення В. Дудикевича головою судового відомства базувалась не стільки на бажанні “дарувати галичанам справедливий російський суд”, як писав він міністру Щегловітову, скільки на намаганні обмежити політичну активність місцевої інтелігенції. З Дудикевичем вів переговори чиновник дипломатичної канцелярії МЗС при ставці Верховного головнокомандувача Олфер’єв. Про результати розмов Олфер’єв повідомив у листі від 7 листопада 1914 р. М. Шіллінга, який тоді одночасно був у МЗС радником першого Політичного відділу і директором Канцелярії міністра. Дипломат писав, що після натяків Дудикевичу про можливість призначення його на пост голови Вищого суду, у нього склалася

така думка: "... Дудикевич зовсім не проти бути генералом, але все ж побоюється про це висловлюватися, позаяк боїться розпрощатися зі своїм незалежним становищем громадського діяча, змінивши його на пост, хай вищого, але державного чиновника. І, можливо, відчуває, – писав Олфер'єв, – що російські власті намагаються локалізувати його діяльність" [I, арк. 51].

План міністерства закордонних справ, спрямований на те, аби розпочати перетворення австрійських судів і ослабити політичну діяльність Дудикевича, не був підтриманий міністром юстиції І. Щегловітовим. На пропозицію Сазонова він відповів, що при приєднанні Галичини до Російської імперії небажані будь-які перетворення судової системи хоча би тому, що втручання російської влади у діяльність австрійських судів може викликати незадоволення місцевого населення. З приводу кандидатури Дудикевича Щегловітов просто промовчав, згадавши лише про те, що не знає його особисто [II, арк. 5 – 5 зв.]. Дещо пізніше, з приводу кандидатури Дудикевича Щегловітов висловився більш відкрито, що із міркувань принципового і ділового характеру менш за все хотів би бачити на чолі Вищого суду в Галичині представника адвокатури і місцевого політичного діяча.

На цьому спроби перетворення австрійської судової системи в Галичині не закінчилися. Існування на окупованих російськими військовими територіях австрійського суду, хоч повністю відповідало діючим нормам міжнародного права і рішенням мирної конференції в Гаазі, не давало спокою російській військовій і цивільній адміністрації.

Кампанію за перетворення австрійських судів у Галичині наприкінці жовтня 1914 р. розпочав начальник штабу Верховного головнокомандувача М. Янушкевич. 29 жовтня 1914 р. він подав голові Ради міністрів І. Горемикіну записку про проблеми, пов'язані із збереженням австрійських судових установ у Галичині. На думку Янушкевича, збереження австрійських судів створило низку досить тривожних для російської державної влади ситуацій. По-перше, серед суддівських чинів переважали особи єврейської, німецької і угорської національностей, які неприязно були налаштовані щодо Росії. По-друге, судочинство велося на мовах, визнаних австрійським законодавством, – польській, німецькій і місцевих говірках (для спілкування з прохачами). По-третє,

кількість австрійських судових чиновників була надзвичайно великою. Оскільки російський уряд мав намір виплатити їм заробітну плату, то для російської казни передбачалися досить солідні видатки – 47 тис руб. щомісячно. У зв'язку з цим Янушкевич писав до Горемікіна, що необхідно переконатися у тому, що австрійські чиновники, які будуть отримувати російські гроші, якщо не віддані російській державності, то в усякому випадку не є носіями ворожих їй ідей [IV, арк. 4 зв], [I, арк. 52 зв.].

Необхідність реорганізації судових установ, на думку Янушкевича, була зумовлена необхідністю забезпечити російській мові в житті краю “належне становище”. Позицію Янушкевича у питанні Галицьких судів поділяв великий князь Микола Миколайович, який вважав, що як крок у перетворенні австрійського судового відомства у Східній Галичині необхідно впровадити там російський прокурорський нагляд [IV, арк. 4 зв], [I, арк. 52 зв.].

Доповідна записка Янушкевича була передана І. Щегловітову, який знову висловився за необхідність утриматися від реформування суду до остаточного приєднання Східної Галичини і Буковини до Російської імперії. Щегловітов погодився лише в одному – з необхідністю відправлення до Галичини російського представника прокурорського нагляду [IV, арк. 4 зв], [I, арк. 52 зв.].

Як можливу кандидатури він назвав прокурора Варшавської судової палати та дійсного штатського радника Гесса.

Активізація діяльності російської адміністрації в Галичині до зими 1914 – 1915 рр. привела до того, що знову було поставлено питання про суд. Із Ставки від Щегловітова вимагали конкретної програми реорганізації галицьких судів. Кваліфікований юрист, яким був тодішній міністр юстиції, дивився на проблеми, пов'язані із судовою системою в Галичині, зовсім не так, як бачили це питання в Ставці або оточенні генерал-губернатора Бобринського. Там наявність австрійського суду у Східній Галичині і його перетворення розглядали як суто політичну проблему. Ставку турбувала лояльність австрійських чиновників, присутність російської мови та ін. Щегловітов найбільше переймався тим, що, реформуючи галицькі суди, потрібно буде багато змінити, ввести новий порядок судочинства. На його думку, надзвичайно складним завданням буде те, що доведеться змінювати і саме законодавство. Складність завдання визначалася і тими обставинами, що між російським і

австрійським кримінальним і цивільним кодексами були досить значні відмінності.

Для обговорення питання перебудови судів у Галичині було утворено міжвідомчу нараду під керівництвом товариша міністра внутрішніх справ І. Золотарьова. Паралельно в Галичину була відряджена група чиновників судового відомства для ознайомлення із ситуацією на місці [16].

Але темпи праці Міністерства юстиції не влаштували Ставку. Тому 27 січня 1915 р. Янушкевич звернувся безпосередньо до Щегловітова з програмою невідкладних заходів із перебудови судів у Галичині. Янушкевич пропонував:

- організувати нагляд за діяльністю австрійських судів у Галичині;

- звільнити із судових установ осіб, вороже налаштованих до російської державної влади;

- для зменшення витратків російської казни зменшити величезне число судових чиновників у Галичині;

- забезпечити російській мові належне становище, тобто ввести її до діяльності судових установ разом з іншими місцевими мовами [IV, арк. 30].

Рішення, що врегулювало відносини російських властей в Галичині і австрійських установ, було запропоноване міністром юстиції І. Щегловітовим. Він виходив з того, що розв'язання питання про введення в Галичині російських судових установ мало базуватися на принципах міжнародного права, відповідно до якого зайняті військами ворожі території мають своїм наслідком лише тимчасову заміну правомірно панівної державної влади до того часу, коли остаточне набуття завойованої території не закріплено міжнародною угодою [IV, арк. 21].

Щегловітов був одним із небагатьох державних чиновників, який першим почав говорити про збереження в Галичині норм міжнародного права і необхідності міжнародного договору з цього приводу, не бачачи у факті вступу російського війська на австро-угорську територію підстав для введення там російської державно-правової системи. Щегловітов запропонував дотримуватися у судоустрої та судочинстві Галичини таких принципів (при збереженні австрійських судових установ):

– виносити судові рішення не від імені австрійської верховної влади, а “в ім’я закону”;

– змінювати чиновників судового відомства Галичини особами, відданими ідеї об’єднання місцевих слов’ян під російською владою;

– надати російській мові в судах права рівні з польською, скоротити штати судових установ [IV, арк. 30].

При цьому Щегловітов знову висловився проти відправлення в Галичину представників російської прокуратури. Він вважав, що при продовженні дії австрійських законів російські чиновники, не знаючи австрійського законодавства, опинилися б у складній ситуації і практично не були б корисними.

Пізніше рішення російських властей про збереження у Східній Галичині австрійської судової системи було прокоментовано генерал-губернатором Бобринським в інтерв’ю кореспонденту газети “День” у квітні 1915 р. так: “Як військовий генерал-губернатор Галичини я поставив собі завдання різного роду: в мій обов’язок входить забезпечення наших військ у межах ввіреного мені генерал-губернаторства ... і, крім цього, я повинен зберігати в краї спокій і порядок. Користуючись цими причинами, я поставив своїм завданням зберегти в краї ті австрійські установи, які можуть продовжувати свою діяльність без шкоди для наших інтересів...” [17].

Пропозиції Щегловітова були прийняті Горемікініним і Янушкевичем, схвалені великим князем Миколою Миколайовичем. Але зауваження викликало питання про мову. Щегловітову було вказано, що під російською мовою в Галичині мають на увазі зовсім не російську мову, а “русинську”, тобто “той штучний жаргон, який створений австрійським урядом” [IV, арк. 31 зв.] і тому питання про мову в судових установах слід розв’язувати більш радикально, у дусі завдань російської державності.

У лютому 1915 р. був виданий проект обов’язкової постанови для місцевих судових установ, зайнятих російськими військами частин Галичини, а 24 лютого 1915 р. – кінцевий варіант постанови [III, арк. 13 – 20]. Згідно з цим документом, вищий контроль із спостереження за роботою судової системи у Галичині було покладено на визначену посадову особу. Визнавалося право дії австрійського законодавства і принципів судочинства, однак при

цьому вказувалося, що рішення повинні виконуватися не від імені австрійської верховної влади, а “в ім’я закону”. Постановою було визначено новий порядок судочинства з врахуванням того, що вищий касаційний суд у Відні і австрійське міністерство юстиції були вилучені із інстанцій, чия компетенція поширювалася на судові установи Галичини. Судовою мовою визнавалася російська мова і “местное ею поднаречие”. Дослідниця О. Бахтуріна стверджує, що “поднаречиями” були названі гуцульські і лемківські говірки, які вважалися менш ворожими російській державності і не пов’язувалися з “мазепинством” [2, 88]. Але оскільки це не було затверджено в офіційних документах, то до “підговірок” негласно було включено українську мову, яка росіянами визнавалася як австрійський винахід, однак вилучити її із масового живання одним розчерком пера виявилось неможливим [2, 88].

З приводу терміна “підговірка” в газеті “День” був опублікований фейлетон під назвою “Зауряд-наречие” [II, арк. 20]. Автор писав: “Підговірок це ще менше, ніж говір. Який-то зовсім незначний чин, що нібито титульний радник в ієрархії чинів і говірок... Підговірка обов’язково витягується перед мовою по вищому фронту і віддає честь йому при зустрічі...” [II, арк. 20].

Про польську мову в постанові зазначалося, що вона тимчасово допускається до вжитку [III, арк. 19]. Це було суттєвим для місцевого населення, а також свідчило про відмінну позицію російської військової адміністрації щодо цієї мови, на відміну від української.

До початку Першої світової війни суди Галичини належали до категорії імперських установ, але при цьому в судах, як і в усіх обласних установах, німецька мова використовувалася лише в листуванні з вищими імперськими установами, а внутрішнє життя і судовий процес проводилися польською мовою. Становище польської мови в судовій системі Галичини забезпечувало панування поляків у цій сфері державної діяльності. Тому, коли було опубліковано постанову військового генерал-губернатора Галичини “Про місцеві судові установи в зайнятих російськими військами областях Галичини”, вона мала величезний вплив на польське населення. Однак зовнішнє незадоволення поляків майже не мало проявів, у польській пресі не було опубліковано ніяких матеріалів із цього приводу. Але приховане незадово-

лення поляків було значним. Настрої цієї частини населення Галичини детально описував чиновник із ведення дипломатичного листування при військовому генерал-губернаторстві Галичини І. Сукін. У його листі до М. Шиллінга від 31 березня 1915 р. зазначалося: “Згадана постанова різко вразила і стурбувала всі ті кола польського суспільства, які, будучи налаштованими до спільної роботи з російською владою в справі заспокоєння і примирення польського населення з російським завоюванням, будували свої політичні розрахунки на повній вірі в те, що за поляками Західної Галичини будуть збережені ті права, які вони мали при австрійському режимі. Відсутність у новій постанові вказівки щодо улаштування судів, що вона поширюється лише на Східну Галичину і змішування, таким чином, обох областей під одним загальним судовим режимом є для цієї категорії поляків прямою невідповідністю з внутрішньою постановою про громадські промови військового генерал-губернатора... У змісті цього розпорядження про суди особливо схвилював поляків пункт, згідно з яким судовою мовою вважається “російська мова, або підговірки” і лише “тимчасово допускалося вживання польської мови”. Накреслене, таким чином, усунення в майбутньому польської мови є, на думку поляків, стосовно судів Західної Галичини порушенням тієї свободи мови, яку вони вважають даровану їм словами звернення Верховного головнокомандувача” [Ш, арк. 17].

Повідомлення І. Сукіна підтверджувалося донесеннями російських послів. У травні 1915 р. російський посол у Лондоні Бенкендорф повідомив С. Сазонову: “Мені відомо із достовірного джерела, що суворі заходи нашої адміністрації у Львові стають все крутішими і загрожують викликати серед поляків незадоволення... чиновників, присланих із Росії, діяльність яких стає все більш нестерпною і принизливою... Видається очевидним, що навіть здавалося б видиме протиріччя між проголошеними політичними принципами і примиренням їх на місці може викликати за собою лише надання симпатикам ще Австрії і німецької політики польським елементам найдієвішої зброї” [9].

Значення, яке місцева російська адміністрація надавала мові як засобу об’єднавчої політики, що може бути більш дієвим, ніж адміністративні перетворення, важко переоцінити.

Організаційний бік судочинства практично не викликав дискусій і принципових суперечок. Позиція Щегловітова, який вважав неможливим реформувати австрійську судову систему у воєнних умовах, загалом була визнана вірною. Але питання про мову судочинства розглядалося вже не як приватна проблема організації суду Східної Галичини, а як питання політичне, яке показувало в чітких руках зосереджена реальна влада у краї.

У січні 1915 р. був утворений військово-окружний суд. У ньому мали розглядатися справи зі злочинів, здійснених на місцях, де не діяли австрійські суди, а також усі без винятку справи, де потерпілими були російські піддані або піддані союзних держав, а також злочини проти російської державної влади [10, 18].

Цей суд виявився переобтяжений масою справ, що було пов'язано передусім з бездіяльністю австрійських судів, оскільки рівень злочинності в краї загалом залишився на попередньому рівні. Правда, до “традиційних” злочинів додалися крадіжки із вагонів, шахрайство (збір податків від імені російських властей), шпіонаж. Підрахунки, проведені О. Бахтуріною [2, 91] на основі наказів Г. Бобринського про передачу справ у військово-окружний суд, показують, що злочини здійснювалися як військовими, так і місцевим населенням. У лютому – березні 1915 р. суду були передані солдати, звинувачені у грабежах (26 справ), а також мирні жителі за звинуваченням у вбивствах, грабежах, крадіжках худоби, шпіонажі (60 справ) [12].

Спроба реформування суду Галичини у багатьох випадках залишалася на папері, викликавши глухе незадоволення польського населення, яке побачило в майбутній реорганізації судів ознаки русифікаторської політики. Реально на території Галичини в 1914 – 1915 рр. із австрійських судів діяли суди всіх рівнів тільки у Львові і Тернопільській губернії. Тому функції дізнання на місцях виконували адміністративні установи, а винесення вироків було покладено на судовий відділ штабу генерал-губернатора і воєнний суд XII армійського корпусу. Ці структури фізично не могли розв'язати тієї маси справ, які їм скеровувалися з місць.

Висновки. Отже, під час першого періоду (серпень 1914 – травень 1915 рр.) адміністрація “Тимчасового військового генерал-губернаторства Галичини” під керівництвом Г. Бобринського проводила цілеспрямовану русифікаторську політику, ставила

перед собою завдання анексувати край. Однак кадровий потенціал російської адміністрації значно поступався австрійському чиновництву за рівнем фахових якостей, був сформований в умовах війни без належної професійної підготовки і тому дискредитував російську владу. Фактично у 1914 – 1915 рр. проблема судоустрою і судочинства в Галичині розкололася на дві частини: опрацювання проектів організації судових установ для розв’язання глобальних політичних питань і підтримання порядку в тилу російської армії.

На еволюцію курсу царської адміністрації вплинуло те, що Росія в умовах виснажливої війни не мала достатніх матеріальних і людських ресурсів для проведення докорінних реформ у Східній Галичині. Окрім того, активна уніфікаційна діяльність російської влади у 1914 – 1915 рр. виявилася неефективною.

Перспективним напрямом подальшого дослідження залишаються демографічні процеси, що відбувалися в період Першої світової війни, питання соціального становища цивільного населення.

Джерела та література

- I. АВПРИ. – Ф. 135. – Оп. 474. – Спр. 159.
- II. АВПРИ. – Ф. 135. – Оп. 474. – Спр. 170.
- III. РГИА. – Ф. 2005. – Оп. 1. – Спр. 17.
- IV. РГИА. – Ф. 1276. – Оп. 10. – Спр. 908.

1. Бахтурина А.Ю. Краины Российской империи: государственное управление и национальная политика в годы Первой мировой войны (1914 – 1917) / А.Ю. Бахтурина. – М. : РОССПЭН, 2004. – 394 с.

2. Бахтурина А.Ю. Политика в Российской Империи в годы Первой мировой войны / А.Ю. Бахтурина ; под ред. Г.А. Бордюгова. – М. : “АИРО-XX”, 2000. – 264 с.

3. Берест І.Р. Соціальне становище населення Східної Галичини і Західної Волині в роки Першої світової війни / автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / І. Берест. – Львів, 2009. – 20 с.

4. Дещинський Л.Є., Панюк А.В. Міжнародні відносини України: історія і сучасність / Л.Є. Дещинський, А.В. Панюк. – Львів : Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2001. – 424 с.

5. Ільницький І.В. Проблеми історії першої російської окупації Галичини (1914 – 1915 рр.) у сучасному науковому дискусі / І.В. Ільницький.

цький // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К. : Інститут історії України, 2011. – Вип. XIX. – С. 320 – 344.

6. Кривошина Б.М. Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / Б.М. Кривошина. – Львів, 2004. – 20 с.

7. Кучера І.В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914 – 1917 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / І.В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 20 с.

8. Мазур О.Я. Східна Галичина у роки Першої світової війни (1914 – 1918) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / О.Я. Мазур. – Л., 1997 – 20 с.

9. Международные отношения в эпоху империализма. Документы из архивов царского и Временного правительств 1878 – 1917 гг. – М. ; Л. : Гос. соц.-экон. изд-во, 1935. – Т. 8. Ч. I. – С. 11.

10. Отчет временного военного генерал-губернатора Галиции в период времени с 19 августа 1914 г. по 1-е июля 1915 г. – К., 1916. – С. 18 – 33.

11. Патер І.Г. Статус окупованих територій Галичини і Буковини в 1914 – 1917 рр. / І.Г. Патер // Історія державної служби в Україні : у 5 т. – К. : “Ніка-Центр”, 2009. – Т. 1. – С. 379 – 409.

12. Приказы войскам временного военного генерал-губернаторства Галиции. – Б.М., 1915. – Т. 2. – С. 41 – 166.

13. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – XX ст.) / О. Реєнт. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – 340 с.

14. Савченко В. Восточная Галиция в 1914 – 1915 годах (этносоциальные особенности и проблема присоединения к России) / В. Савченко // Вопросы истории. – 1996. – № 11 – 12. – С. 95 – 106.

15. Сердюк О. Біженство в Україні під час Першої світової війни / О. Сердюк // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – К., 2002. – Вип. 4. – С. 111 – 132.

16. Украинская жизнь. – 1914. – № 11 – 12. – С. 98.

17. Украинская жизнь. – 1915. – № 34. – С. 165 – 166.

Лозинская Ирина. Организация судебной системы в Галичине в годы Первой мировой войны. В статье освещается система судоустройства и судопроизводства в Галичине во время деятельности российского военного генерал-губернаторства. Исследованы основные принципы подхода к организации судебной системы, реорганизации судебных учреждений. Охарактеризованы основные направления деятельности российской администрации относительно преобразований в государственно-правовой системе.

Ключевые слова: Первая мировая война, военное генерал-губернаторство, суд, Галичина, Россия, Австро-Венгрия, оккупация.

Lozynska Iryna. Organization of the judiciary in Galicia during the First World War period. This article explores the judiciary and legal procedure in Galicia during the activity of the Russian military General governorship. The author investigates the basic principles of the judicial system and reorganization of its institutions. The research describes the main activities of the Russian administration with regard to changes in the state legal system.

Key words: World War I, military general governorship, court, Galicia, Russia, Austria-Hungary, occupation.